

*П. В. Філіпчук,
Начальник головного управління Пенсійного фонду України у
Волинській області, здобувач кафедри державного управління і
менеджменту, Національна академія державного управління
при Президенті України*

СУЧАСНИЙ ЕТАП ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Проаналізовано важливі для подальшого розвитку пенсійної системи перетворення, зокрема у солідарній пенсійній системі, у тому числі й на регіональному рівні: створення дієвих механізмів захисту прав та інтересів громадян, забезпечення стабільного функціонування та прозорості пенсійної системи України.

The important transformation for further development of the pension system has been analyzed, in particular in the solidary pension system, including at regional level: creation of effective mechanisms of citizens' rights and interests defense, providing of the stable functioning and transparency of the Ukrainian pension system.

Ключові слова: пенсійна реформа, пенсійне страхування, солідарна пенсійна система, етапи реформування пенсійної системи.

Key words: pension reform, pension insurance, solidary pension system, stages of the pension system reformation.

ВСТУП (НАУКОВА ПРОБЛЕМА, СТУПІНЬ ЇЇ ВИВЧЕНОСТІ, АКТУАЛЬНІСТЬ ТІЄЇ ЧАСТИНИ ПРОБЛЕМИ, ЯКІЙ ПРИСВЯЧЕНА СТАТТЯ)

Упродовж багатьох років в Україні існувала однорівнева система пенсійного забезпечення, яка певним чином узгоджувалася з командно-адміністративною економікою та функціонувала на засадах солідарності поколінь. З набуттям Україною незалежності постала необхідність у реформуванні такої системи пенсійного забезпечення, оскільки в умовах ринкової економіки вона виявилася економічно неоправданою, фінансово неспроможною, соціально несправедливою здебільшого для найбільш вразливих верств населення.

Кінцевою метою реформування стала побудова тривірневої системи пенсійного забезпечення. Пенсійна система, головний елемент якої — обов'язкове державне пенсійне страхування, є однією з основних гарантій соціального захисту, завданням якого є підтримка матеріального добробуту громадян та їхніх сімей при виході на пенсію за віком, за інвалідністю чи в разі втрати годувальника. Пенсійна система, створювана на засадах страхування, залежить від багатьох показників соціально-економічного розвитку; від стану ринку праці, рівня і динаміки заробітної плати, дієвості соціальної, банківської, цінової та інших складових політики держави [3; 7].

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ (МЕТА І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Мета статті полягає в з'ясуванні сутності та змісту основних проблем запровадження державного пенсійного страхування на регіональному рівні, зокрема, таких як: низька частка заробітної плати у валовому внутрішньому продукті, наявність в економіці тіньового сектора, де-

мографічний спад, невідпрацьованість системи управління пенсійними ресурсами на принципах соціального партнерства.

РЕЗУЛЬТАТИ (СИСТЕМА ДОВЕДЕНЬ ЗАПРОПОНОВАНОЇ ГІПОТЕЗИ, ОБГРУНТУВАННЯ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ)

У 1991 році Україна розпочала перехід до розбудови пенсійної системи, заснованої на страхових засадах. Був створений Пенсійний фонд України як система збору та розподілу страхових внесків роботодавців і громадян на пенсійні виплати. Це стало початком переходу до традиційних принципів організації пенсійного забезпечення, що застосовуються в країнах з ринковою економікою.

Напрями реформування пенсійної системи в Україні визначені у 2003 році Законами України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та "Про недержавне пенсійне забезпечення". У зазначених актах передбачено створення тривірневої пенсійної системи [1; 2].

I рівень — солідарна система загальнообов'язкового державного страхування. Іншими словами, це пенсія, яку отримує більшість громадян залежно від трудового стажу та сплачених до Пенсійного фонду України страхових внесків.

II рівень — накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Громадяни сплачуватимуть внески із зарплати, у підсумку формуючи своєрідний депозит. Людина в такий спосіб заощаджує кошти, які облікують на рахунок. Відповідні компанії інвестують в економіку, на них нараховують відсотки. З цього рахунку при виході на пенсію, працівник буде одержувати виплати, розмір яких залежатиме від суми коштів, акумульованих на персональ-

ному рахунку разом із виплатами з солідарної системи.

III рівень — недержавне пенсійне забезпечення. У нас існують недержавні пенсійні фонди, з якими громадяни укладають відповідні договори та добровільно сплачують внески.

У 2008 році завдяки реалізації законодавчих змін з актуалізації заробітку, що враховується при призначенні або (перерахунках) пенсії і підвищенні вартості року страхового стажу (з 1 січня 2008 року з 1 до 1,2 %, а з 1 жовтня 2008 року — до 1,35%), вдалося відновити диференціацію розмірів пенсій для 8 млн пенсіонерів та забезпечити виконання рекомендацій 102-ї Конвенції Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення в частині забезпечення пенсії за наявності 30 років стажу в розмірі 40 відсотків заробітку [10].

Результати аналізу здійснених заходів з реформування пенсійної системи засвідчили необхідність коригування процесів проведення пенсійної реформи з урахуванням набутого досвіду та соціально-економічного становища в країні. Тому, з метою ефективного та системного реформування пенсійної системи України, створення дієвих механізмів захисту прав та інтересів громадян, забезпечення стабільного функціонування та прозорості пенсійної системи урядом схвалено в минулому році Концепцію подальшого проведення пенсійної реформи в Україні, Згідно якої удосконалення пенсійної реформи здійснюватиметься за такими напрямками: забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи; забезпечення соціальної справедливості у солідарній пенсійній системі; формування ефективної, надійної системи недержавного пенсійного забезпечення; удосконалення та спрощення механізму функціонування та забезпечення зрозумілості пенсійної системи для громадян і роботодавців; забезпечення громадського контролю за функціонуванням Пенсійного фонду України; уніфікація пенсійного законодавства.

Крім того, питанням пенсійного реформування достатньо широко приділено уваги в президентській Програмі економічних реформ 2010—2014 років "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава". Зокрема, в Програмі передбачено, що метою реформи пенсійної системи є посилення соціального захисту осіб, які втратили працездатність, забезпечення гідного рівня їх життя в результаті стійкого розвитку пенсійної системи. Для цього окреслено основні завдання: стабілізувати солідарну пенсійну систему; запровадити загальнообов'язкове накопичувальне й розвивати добровільне накопичувальне пенсійне страхування; поліпшити адміністрування пенсійної системи [11].

Визначено етапи реформування:

I етап (до кінця 2010 року):

запровадження фіксованого розміру пенсійного внеску для суб'єктів підприємницької діяльності, які працюють за спрощеною системою; оподаткування; розробка системи інформування громадян про страховий стаж і коефіцієнт заробітної плати; обмеження максимальних пенсій; уточнення умов запровадження II рівня пенсійної системи, здійснення організаційно-підготовчої роботи.

II етап (до кінця 2012 року):

створення стимулів для пізнішого ви-

ходу на пенсію й збільшення мінімальної тривалості страхового стажу для одержання пенсії за віком; удосконалення порядку призначення й індексації пенсій; скасування необґрунтованих пільг щодо дострокового виходу на пенсію й зі сплати внесків; початок поступового вірівнювання пенсійного віку жінок і чоловіків; запровадження єдиного соціального внеску; поступовий перерозподіл ставки внеску на пенсійне страхування від роботодавця до працівника; підвищення ефективності нагляду за накопичувальними пенсійними фондами; запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; запровадження обов'язкових корпоративних пенсійних схем для фінансування дострокових і спеціальних пенсій для особливих категорій професій, пов'язаних з ризиком для життя.

З метою реалізації пенсійної реформи структурними підрозділами Пенсійного фонду України у Волинській області впродовж 10 місяців 2010 року забезпечено виконання доведених завдань наповнення дохідної частини пенсійного бюджету, своєчасне призначення та фінансування пенсійних виплат у повному обсязі. За оперативними даними, у січні-жовтні поточного року до бюджету Пенсійного фонду України в області забезпечено виконання планових показників по власних надходженнях на 1189958,9 тис. грн., або 98,3 відсотка, що на 14,9 % більше відповідного періоду 2009 року.

До бюджету Фонду в області з усіх джерел фінансування надійшло 2542901,9 тис. грн. У структурі надходжень власні кошти становлять 46,8 відсотка, 43,9 % — кошти Державного бюджету, 9,3 % — перерозподіл коштів Пенсійного фонду. Здійснено низку заходів з метою погашення боргу перед Пенсійним фондом України. Зокрема, питання погашення заборгованості господарюючих суб'єктів розглядалися на 50 розширених нарадах, засіданнях колегій обласної та районних держадміністрацій за участю управлінь Фонду в області, Державної виконавчої служби, правоохоронних органів, боржників.

З метою погашення заборгованості в області прийнято наказ від 7 квітня № 23 "Про стан погашення заборгованості із сплати страхових внесків, інших платежів до Пенсійного фонду, взаємодія з цих питань з правоохоронними органами та органами державної виконавчої служби", яким затверджено завдання з погашення заборгованості на 2010 рік.

Поряд з цим, направлено 457 матеріалів комісіям з питань погашення заборгованості де заслухано 203 керівники підприємств-боржників. Проінформовано соціальних партнерів по 406 фактах зростання заборгованості. Крім того, з метою сприяння в погашенні заборгованості направлено матеріали по 408 боржниках до органів прокуратури, 299 — до СБУ. Пенсійний фонд тісно співпрацює з органами МВС. Так, за січень-вересень подано 319 матеріалів по боржниках. У результаті вжити заходів за 2010 рік погашено заборгованості на суму 13,8 мільйонів гривень. З метою вжиття ефективних заходів, спрямованих на погашення боргів до Пенсійного фонду, проводяться постійні засідання обласної комісії з питань погашення заборгованості.

До боржників, які є економічно ак-

тивними підприємствами, органами Фонду вживаються заходи впливу відповідно до чинного законодавства. За 2010 рік накладено 702 адміністративних штрафи на загальну суму 786,1 тис. грн., сплачено 380,4 тис. грн., або 48,4 відсотка. Належить до сплати від застосування фінансових санкцій та пені — 2666,3 тис. грн. Пенсіонерам Волині стабільно та в повному обсязі, в терміни, визначені чинним законодавством України, проводиться виплата пенсій і грошової допомоги відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та інших законодавчих актів, що регулюють питання пенсійного забезпечення громадян. Середній розмір пенсії на 1 жовтня 2010 року складає 957,74 грн., що на 155 грн. 87 коп. більше, ніж станом на 1 жовтня 2009 року (середній розмір пенсії станом на 1 жовтня 2009 року — 801,87 грн.).

З метою підвищення рівня поінформованості населення про пенсійне забезпечення в області активно проводились інформаційні заходи щодо роз'яснення соціальної політики уряду, пенсійного реформування, норм чинного законодавства, висвітлення діяльності управлінь Фонду в районах та містах області. Організовано масштабну роз'яснювальну роботу про пряму залежність страхового стажу застрахованих осіб від своєчасності сплати внесків роботодавцями. Питання, що входять до компетенції органів Фонду в області, постійно висвітлюються в засобах масової інформації. Протягом звітнього періоду в друкованих засобах масової інформації розміщено 242 статті; проведено 41 теле- та 60 радіопрограм, 265 семінарів-навчань, 23 "круглих столи", 4 брифінги, 306 зустрічей в трудових колективах та за місцем проживання, працювало 26 "гарячих" телефонних ліній.

З метою оперативного висвітлення інформації про роботу органів Пенсійного фонду України в області в мережі Інтернет працює веб-сайт головного управління Фонду у Волинській області, який покликаний сприяти всебічному висвітленню питань соціального захисту населення та пенсійного реформування. Протягом звітнього періоду для веб-сайту головного управління підготовлено та розміщено 159 матеріалів.

ВИСНОВКИ (НАУКОВА НОВИЗНА, ТЕОРЕТИЧНА І ПРАКТИЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗБОРІВ З ЦЬОЇ ТЕМИ)

Під час проведення реформи особливу увагу варто зосередити на важливих для подальшого розвитку пенсійної системи перетвореннях, зокрема у солідарній пенсійній системі, у тому числі й на регіональному рівні:

— забезпечити призначення пенсій на підставі даних системи персоналізованого обліку;

— запровадити розмежування джерел фінансування пенсійних виплат за різними програмами між бюджетом Пенсійного фонду України та державним бюджетом;

— зменшити обсяг пільг зі сплати страхових внесків. Зокрема, з травня 2009 року здійснено заходи щодо сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України фізичними особами-

суб'єктами підприємницької діяльності та членами їх сімей, які беруть участь у провадженні підприємницької діяльності та не перебувають з ними в трудових відносинах, на рівні не меншому, ніж розмір мінімального страхового внеску на кожну особу;

— законодавчо розмежувати системи сплати податків і страхових внесків.

Окремо варто зазначити певні практичні досягнення у цьому напрямі. Це, зокрема, передача до Пенсійного фонду України функцій з призначення та виплати пенсій і грошового забезпечення від Міноборони, Держприкордонслужби, Управління державної охорони, органів управління інших військових формувань, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, МВС, Адміністрації Держспецзв'язку, ДПА, Державного департаменту з питань виконання покарань, МНС, Мінтрансзв'язку та органів судової влади; залучення до управління Пенсійним фондом України представників сторін соціального діалогу (по три представники від профспілок та об'єднань роботодавців); установлення мінімальної пенсійної виплати на рівні не нижчому ніж прожитковий мінімум, для осіб, які втратили працездатність.

Таким чином, реалізація завдань пенсійної реформи можлива лише за умови консолідованих, узгоджених та відповідальних дій законодавчої і виконавчої влади, підтримки громадських організацій і широких верств суспільства.

Література:

1. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 9.07.03 № 1058-4 // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 49—51.
2. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 9.07.03 № 1057-4 // Відомості Верховної Ради. — 2003. — № 47—48.
3. Указ Президента України від 13.04.1998 р. № 291/98 "Про Основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні: www.rada.gov.ua
4. Бабич О. Накопичувальна система: плюси й мінуси. // Вісник Пенсійного фонду України. — 2008. — № 11. — С. 30—31.
5. Кузьменко В. Зарубіжний досвід функціонування системи недержавних пенсійних виплат. // Вісник Пенсійного фонду України. — 2009. — № 2. — С. 18—21.
6. Медведчук О. О. Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні / О. О. Медведчук // Економіка і держава. — 2009. — № 3. — С. 58—60.
7. Мельник О. М. Реформування пенсійного забезпечення в Україні // Фінанси України. — 2002. — № 4. — С. 32—38.
8. Мортиков В. Пенсійне забезпечення і зайнятість // Економіка України. — 2000. — № 2. — С. 63—66.
9. Надточій Б., Яценко В. Пенсійне забезпечення в Україні: історичний аспект // Україна: аспекти праці. — 2000. — № 1. — С. 8—15.
10. Офіційний сайт Пенсійного фонду України: www.pfu.gov.ua
11. Програма економічних реформ 2010—2014 "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" / Комітет з економічних реформ при Президенті України: www.president.gov.ua/content/kef-program.html.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2010 р.